

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"เด็ก" เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของประเทศ เป็นทรัพยากรอันมีค่าที่พึงถนอมและบำรุงรักษาเพื่อให้เจริญเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ ปรากฏว่าด้วยสิทธิเยาวชนของสหประชาชาติ ค.ศ. 1959 กล่าวถึงสิทธิที่เด็กทุกคนพึงได้รับ โดยไม่มีการยกเว้นแต่ประการใดตามข้อตกลงระหว่างชาติ เพื่อให้เด็กมีชีวิตรวยเยาว์ที่เป็นสุขทั้งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม ซึ่งสรุปได้ใจความว่า เด็กและเยาวชนควรได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองเป็นพิเศษเพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นท่ามกลางความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย และได้รับความเอาใจใส่ดูแลไม่ให้ขาดแคลนในปัจจุบันฐานในการดำรงชีวิต มีโอกาสได้รับการศึกษา การฝึกอบรม เพื่อให้สามารถพัฒนาทั้งทางสมองและจิตใจ เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นและสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างดี อีกทั้งต้องได้รับการปกป้องให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง หนีจากความโหดร้ายทารุณและข่มเหงรังแกทุกชนิด เด็กจะต้องไม่กลายเป็นสินค้าไม่ว่ารูปแบบใด ๆ และในด้านแรงงานนั้น ปรากฏว่าสากลได้กำหนดไว้ว่า จะต้องไม่มีการรับเด็กเข้าทำงานก่อนวัยอันสมควร ไม่ให้มีการกระทำความผิด ๆ อันเป็นการชักจูงหรืออนุญาตให้เด็กจำต้องรับจ้างทำงานซึ่งอาจจะเป็นผลร้ายต่อสุขภาพของเด็ก หรือเป็นเหตุให้พัฒนาการทางกาย ทางสมอง และทางจิตใจของเด็กต้องเสื่อมถอยลง

ในปัจจุบันปัญหาความยากจนของประชาชนอีกทั้งภาวะค่าครองชีพสูงขึ้น ทำให้เกิดความขาดแคลนปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต จึงก่อให้เกิดแรงงานเด็กมากขึ้นกว่าก่อน สืบเนื่องจากความยากจนดังกล่าวทำให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็ก ไม่สามารถส่งเสียบุตรหลานของตนให้ได้เข้าศึกษาต่อ จึงได้ให้บุตรหลานของตนเข้ามาใช้แรงงานตามโรงงาน อุตสาหกรรม สถานพานิชยกรรม หรือสถานบริการต่าง ๆ ก่อนวัยอันสมควร เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวและเลี้ยงตัวเอง ปัญหาความยากจนไม่ได้ก่อให้เกิดเฉพาะการใช้แรงงานเด็กเท่านั้น แต่อาจจะก่อให้เกิดการกระทำความผิดทางอื่น ๆ ด้วย เช่น การลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ เป็นต้น

ลักษณะการเข้ามาใช้แรงงานของเยาวชนไทยมาจากหลาย ๆ ลักษณะเท่าที่พบมา มีดังนี้
คือ (คมวิทย์ แดงไชยวัฒน์ : 2528)

1. เดินทางเข้ามาทำงานทำเอง ส่วนใหญ่แล้ววิธีนี้ไม่เป็นที่ยอมรับปฏิบัติเนื่องจากเด็กส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์
2. ญาติมิตรชักชวน หรือผู้ปกครองพามาทำงาน หรือเพื่อนชักชวน
3. มีนายหน้าพามา นายหน้ามักจะเป็นคนในท้องถิ่นที่เคยมาอยู่กรุงเทพฯ แล้วเดินทางกลับไปชักชวนเด็กในหมู่บ้านให้เข้ามาทำงานซึ่งนายหน้าเหล่านี้มักจะได้รับค่าป่วยการจากนายจ้างจากการสำรวจเกี่ยวกับภูมิฐานะของเด็ก (คมวิทย์ แดงไชยวัฒน์ : 2528) พบว่าเด็กส่วนใหญ่มีภูมิฐานะมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือภาคกลาง กรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออก ภาคเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ

แรงงานเด็กในปัจจุบันเป็นที่ต้องการของนายจ้างเป็นอย่างมาก เนื่องจากนายจ้างเหล่านี้มักทำการหลีกเลี่ยงกฎหมาย โดยการใช้แรงงานเด็กเพื่อลดต้นทุนการผลิต เพราะเหตุว่านายจ้างเหล่านี้ให้ค่าจ้างแก่เด็กต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ อีกประการหนึ่งคือ เด็กสามารถควบคุมได้ง่าย และมีความเชื่อฟังมากกว่าผู้ใหญ่ โดยทั่วไปนายจ้างมักถือโอกาสที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ได้เปรียบและความบกพร่องของกฎหมายทำการเอารัดเอาเปรียบลูกจ้างเด็ก ทั้ง ๆ ที่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ แต่ก็ยังมีการละเมิดกฎหมายเพื่อผลประโยชน์ของตน การใช้แรงงานเด็กในประเทศไทยมักมีตามโรงงานอุตสาหกรรมขนาดปานกลางหรือขนาดเล็ก และตามร้านอาหารหรือสถานบริการต่าง ๆ โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่จะไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายที่กำหนดไว้ซึ่งมักจะมีข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนอื่น ๆ อยู่เสมอ หรือบางครั้งมีการกระจายข่าวออกไปยังต่างประเทศทำให้ภาพพจน์ทางด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยเสียไปเป็นอย่างมาก เพราะแรงงานเด็กที่กระจายข่าวออกมาให้เห็นนั้นอยู่ในลักษณะแรงงานทาส มีการทารุณ กตัญญู ข่มเหง จนถึงขั้นพิการหรือบางครั้งถึงแก่ชีวิต

ถึงแม้ว่าสิทธิมนุษยชนของลูกจ้างประเภทต่าง ๆ ได้รับการรับรองและบัญญัติไว้ในกฎหมายแรงงาน หากแต่ลูกจ้างจำนวนมากยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจว่าตนมีสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างไร และจะใช้สิทธินั้นได้อย่างไร เนื่องจากรัฐบาลยังไม่ได้ใช้ความพยายามอย่างแท้จริงในการให้การศึกษาหรือการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายแรงงานแก่หมู่ลูกจ้าง รวมทั้งนายจ้างและนักบริหารมืออาชีพอีกจำนวนมาก ยังคงแสดงเจตนาปิดกั้นการใช้สิทธิอันชอบธรรมของลูกจ้างอีกด้วย

ตามกฎหมายแรงงาน เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองแรงงานตามกฎหมายเหมือน ลูกจ้างผู้ใหญ่โดยทั่ว ๆ ไป

สิทธิ หมายถึงอำนาจชนิดหนึ่งซึ่งกฎหมายรับรองและให้ไว้แก่บุคคลเพื่อที่จะใช้คุ้มครอง หรือจัดการทรัพย์สินหรือประโยชน์อันใดของบุคคลนั้น สิทธินั้นอาจแบ่งแยกออกได้เป็นหลายประเภท และหลายชนิดด้วยกัน สำหรับสิทธิลูกจ้างตามกฎหมายแรงงานนั้น เป็นสิทธิที่ไม่เด็ดขาด กล่าวคือ เป็นสิทธิที่มีอยู่ต่อบุคคลเฉพาะบางคนเท่านั้น คือเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่กับสิทธิโดยตรงเท่านั้น ที่มีหน้าที่จะต้องรับรู้และเคารพสิทธิ บุคคลอื่นที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงหาต้องมีหน้าที่รับรู้และเคารพสิทธิแต่ประการใดไม่ สิทธิตามกฎหมายแรงงานนี้เป็นเรื่องระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเท่านั้นที่จะต้องปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ต่อกันและกัน ตามกฎหมายกำหนดไว้ (สุตาศิริ เสงี่ยมธนา : 1)

สิทธิของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานได้แก่ (คมวิทย์ แดงไชยวัฒน์ : 2528 : 32-41)

1. สิทธิที่จะได้รับหลักประกันในเรื่องค่าตอบแทนหรือค่าจ้างในการทำงานที่เป็นธรรม
"ค่าจ้าง" คือ ค่าตอบแทนแรงงานในการทำงาน ซึ่งจะจ่ายเป็นเงิน หรือจ่ายเป็นเงินกับสิ่งของที่มีราคาเป็นเงินด้วยก็ได้ หากจะจ่ายเป็นตัวเงินหรือเงินตราต่างประเทศจะต้องได้รับความยินยอมจากลูกจ้างเสียก่อนจึงจะจ่ายได้ อัตราค่าจ้างต้องเป็นอัตราที่เป็นธรรม ที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการทำงานตามหน้าที่นั้น ๆ ไม่ใช่กำหนดตามความพอใจของนายจ้างแต่ผู้เดียว และต้องไม่จ่ายต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าทำงานเกินกว่าเวลาทำงานปกติ ค่าตอบแทนที่จะได้รับเรียกว่า "ค่าล่วงเวลา"
 2. สิทธิที่จะได้รับค่าล่วงเวลา
 3. สิทธิที่จะได้รับค่าจ้างและค่าเดินทางเมื่อไปปฏิบัติหน้าที่ในสถานที่อื่น
 4. สิทธิที่จะได้รับดอกเบี๋ยหรือเงินเพิ่มเมื่อนายจ้างผิดนัดจ่ายค่าตอบแทน หากนายจ้างผิดนัดหรือจงใจผิดนัดไม่จ่ายค่าตอบแทนแก่ลูกจ้าง ลูกจ้างมีสิทธิที่จะได้รับดอกเบี๋ยหรือเงินเพิ่มแล้วแต่กรณีจากนายจ้างในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี
 5. สิทธิเกี่ยวกับเวลาพัก วันหยุด วันลา
 6. สิทธิที่จะได้รับเงินทดแทนเมื่อประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย เนื่องจากการทำงาน
- ให้แก่ นายจ้าง

"เงินทดแทน" คือ ค่าตอบแทน ค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานให้แก่ นายจ้างและค่าทำศพ

7. สิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากสวัสดิการตลอดจนอุปกรณ์ในการรักษาความปลอดภัยในการทำงานที่นายจ้างจะต้องจัดหาให้ตามหน้าที่

8. สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยในกรณีที่นายจ้างเลิกจ้าง และการเลิกจ้างนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากความผิดของลูกจ้าง

สิทธิต่าง ๆ ของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานดังกล่าวนี้ กฎหมายกำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติตามโดยถือว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ (MINIMUM STANDARD) ที่ลูกจ้างทุกคนควรจะได้รับ และถ้าเป็นกรณีที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงยินยอมกัน โดยที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานให้ถือว่าเป็นโทษ ไม่มีผลบังคับใช้

จากปัญหาของนายจ้างที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ ของกฎหมาย รวมทั้งลูกจ้างเด็กก็ทราบดีว่าตนถูกเอารัดเอาเปรียบแต่จำต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของนายจ้าง และไม่สามารถปกป้องสิทธิของตนได้นั้น เพราะด้วยความต้องการที่จะมีรายได้เป็นของตนเอง และต้องการแบ่งเบาภาระของครอบครัวอันเนื่องมาจากความจน หากว่าตนเรียกร้องใด ๆ อาจจะไม่มีงานทำและอดตาย ทำให้ลูกจ้างเด็กจำต้องอดทนรับการทารุณกดขี่จากนายจ้างต่อไป ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็กแก่เด็กทั่วไปให้ได้ ทราบถึงสิทธิอันชอบธรรมที่ลูกจ้างเด็กพึงจะได้รับ อีกทั้งเป็นหนทางที่ลูกจ้างเด็กจะได้รับการปฏิบัติที่ดีขึ้นกว่าเดิมที่เป็นอยู่

สื่อที่จะนำมาใช้ในการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็กนั้น จากการศึกษาจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็กพบว่า การ์ตูนและเกมส์ เป็นสิ่งที่จะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ตื่นเต้น ติดตามและเข้าใจเรื่องได้ง่าย สามารถโน้มน้าวความสนใจเด็กได้ดี โดยธรรมชาติของเด็กย่อมกระหายที่จะรับรู้และเลียนแบบอย่างสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวอยู่แล้ว โดยเฉพาะหนังสือการ์ตูนมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็กเพราะสามารถถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ แก่เด็กได้ ดังนั้นในการวิจัยในครั้งนี้จึงได้นำหนังสือการ์ตูนเรื่อง "บุญมา" และเกมส์ "ทอดลูกเต๋าได้นันได" ซึ่งเป็นสื่อที่คณะกรรมการโครงการ "สื่อสิทธิมนุษยชนเพื่อเยาวชน" คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดทำขึ้นเพื่อทดลองใช้เผยแพร่ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนซึ่งถือเป็นการให้การศึกษา

นอกระบบแก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสเรียนหนังสือ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของสื่อทั้งสองดังกล่าวในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก ว่า สื่อแต่ละชนิดสามารถให้ความรู้ ความเข้าใจแก่เด็กได้มากน้อยเพียงใด และเด็กมีความคิดเห็นอย่างไรต่อสื่อที่ตนได้รับ ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็กให้เหมาะสมและดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของหนังสือการ์ตูนเรื่อง "บุญมา" และ เกมส์ "ทอดลูกเต๋าดำบันได" ในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็กกับตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้คือ อายุ เพศ การศึกษา
3. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของเด็กที่มีต่อหนังสือการ์ตูนเรื่อง "บุญมา" และ เกมส์ "ทอดลูกเต๋าดำบันได"

นิยามศัพท์

ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก หมายถึง ความรู้ในสิทธิอันชอบธรรม สิทธิมนุษยชนของลูกจ้างเด็กที่พึงจะได้รับจากนายจ้างในด้านต่าง ๆ โดยวัดจากแบบประเมินความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กที่สร้างขึ้นทั้งก่อนและหลังจากการได้รับการเผยแพร่

ประสิทธิผลของสื่อ หมายถึง ผลที่ได้รับจากการรับสาร จากการเผยแพร่เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก โดยวัดความรู้ที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับการเผยแพร่

สื่อหนังสือการ์ตูน หมายถึง สื่อหนังสือการ์ตูนเรื่อง "บุญมา" ซึ่งเป็นสื่อที่จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่สิทธิมนุษยชน โดยคณะกรรมการโครงการ "สื่อสิทธิมนุษยชนเพื่อเยาวชน" คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สื่อเกมส์ หมายถึง เกมส์ "ทอดลูกเต๋าไต่บันได" โดยมีวิธีการเล่นคือ การให้เด็กทอดลูกเต๋าลงแล้วเดินตามตาราง ในช่องตารางจะมีคำอธิบายถึงสิทธิมนุษยชนที่เด็กควรทราบไว้เป็นระยะ ๆ สื่อเกมส์นี้จัดทำโดยคณะกรรมการ โครงการ "สื่อสิทธิมนุษยชนเพื่อเยาวชน" คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี มุ่งศึกษาเด็กนักเรียนในวัย 7-20 ปี ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน เนื่องจาก กรุงเทพมหานครเป็นแหล่งของการใช้แรงงานเด็ก ซึ่งเด็กที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร ควรจะได้รับความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก และกลุ่มตัวอย่างอีก 150 คน ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีจับสลาก จากวิธีสุ่มตัวอย่างดังกล่าวนี้ จึงได้กลุ่มตัวอย่างในเขตจังหวัดสุรินทร์ นครราชสีมา และเชียงใหม่

การวิจัยมุ่งศึกษาถึง

1. ประสิทธิภาพของสื่อสองชนิดที่ใช้ในการเผยแพร่ ซึ่งสื่อในที่นี้หมายถึง หนังสือการ์ตูนเรื่องบุญมา และเกมส์ทอดลูกเต๋าไต่บันได
2. ประสิทธิภาพที่เกิดจากการอ่านสื่อเผยแพร่ความรู้เรื่อง กฎหมายแรงงานเด็ก
3. ลักษณะสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กที่ผู้รับสารต้องการ โดยมีปัจจัยนำการพิจารณา คือ รูปแบบของสื่อ สี ขนาด ภาพ

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 200 คน เพื่อนำสื่อของโครงการ "สื่อสิทธิมนุษยชนเพื่อเยาวชน" ออกทดลองใช้เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของสื่อดังกล่าวและเพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปประกอบการวางรูปแบบสื่อที่ใช้เผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ปัญหาการวิจัย

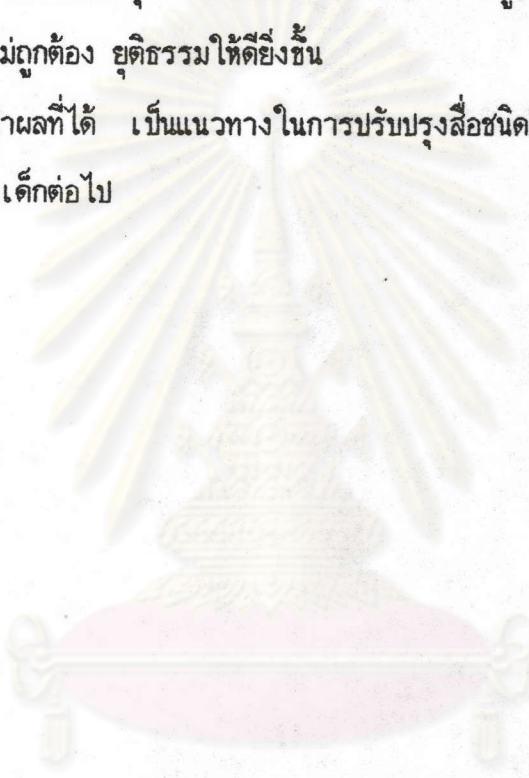
1. เด็กที่รับสื่อหนังสือการ์ตูนเรื่อง บุญมา มีการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กหรือไม่ อย่างไร
2. เด็กที่รับสื่อเกมส์ มีการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้เรื่อง กฎหมายแรงงานเด็กหรือไม่ อย่างไร
3. เด็กที่รับสื่อหนังสือการ์ตูนและเกมส์มีทัศนคติและความคิดเห็นเช่นไร เกี่ยวกับรูปแบบของสื่อที่ตนได้รับ
4. สื่อทั้งสองประเภทให้ความรู้ในเรื่อง กฎหมายแรงงานเด็กแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

สมมุติฐานการวิจัย

1. เด็กนักเรียนมีระดับความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็กเพิ่มขึ้น หลังจากรับสื่อหนังสือการ์ตูนเรื่อง "บุญมา"
2. เด็กนักเรียนมีระดับความรู้ในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็กเพิ่มขึ้น หลังจากได้รับสื่อเกมส์ "ทอดลูกเต๋าไต่บันได"
3. หลังจากรับสื่อชนิดเดียวกันเด็กนักเรียนที่มีเพศอายุ ระดับการศึกษาต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กต่างกัน
4. หลังจากรับสื่อชนิดเดียวกัน เด็กนักเรียนในกรุงเทพมหานคร กับเด็กนักเรียนในแต่ละจังหวัดมีการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กต่างกัน
5. ประสิทธิภาพผลของสื่อการ์ตูนเรื่อง "บุญมา" และประสิทธิภาพผลของสื่อเกมส์ "ทอดลูกเต๋าไต่บันได" ในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กไม่แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงประสิทธิผลของหนังสือการ์ตูนและเกมส์ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก
2. นำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการปรับปรุงสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก และปรับปรุงเนื้อหาสาระในสื่อหนังสือการ์ตูนและเกมส์ ในการป้องกันการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่ถูกต้อง ยุติธรรมให้ดียิ่งขึ้น
3. เพื่อนำผลที่ได้ เป็นแนวทางในการปรับปรุงสื่อชนิดอื่นที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย